

Optimale omstandigheden maar nog niet volwassen

De Ethiopische zaaizaadsector

Met meer dan 80 miljoen inwoners en 18 verschillende agro-ecologische zones behoort Ethiopië tot de meest beloftevolle zaaizaadproducenten van Afrika. Zowel voor de binnenlandse markt van groentezaad en graangewassen als voor de exportmarkt heeft Ethiopië een goede uitgangspositie. Op verschillende hoogtes kunnen bijna alle soorten gewassen en variëteiten verbouwd worden en het investeringsklimaat is nog steeds erg gunstig.

De Nederlandse LNV-Raad en ambassade ondersteunen de Ethiopische zaaizaadsector actief. De sector is een belangrijke speerpunt van het Nederlandse bilaterale landbouwbeleid. Van belang hierbij is om de verschillende zaaizaadsectoren of zaaizaadsystemen een even belangrijke rol te geven. Zo wordt in Ethiopië het zaaizaad nog voor 90% zelf geselecteerd en geproduceerd. Dit zogenoemde 'informele systeem' is belangrijk voor de boeren zelf want het vormt de basis voor het zaaigoed, maar ook voor behoud en benutting van de agrobiodiversiteit. Ethiopië is namelijk niet alleen een hotspot voor de diversiteit in koffie, maar ook voor andere gewassen zoals sorghum, gerst, sesam- en nigerzaad.

Naast deze informele systemen van selectie en uitruil van zaad, wordt er door de Ethiopische onderzoekersector hard gewerkt om hoogproductieve variëteiten op de markt te brengen. Deze variëteiten worden in het algemeen vermeerderd door nationale of regionale zaadondernemingen, hoewel dit de laatste jaren ook steeds meer gebeurt via boerencoöperaties en de private sector. Ook de grootste bedrijven vinden Ethiopië steeds gemakkelijker en sinds kort zijn bedrijven als SeedCo (Zimbabwe), Pioneer (Verenigde Staten), pootgoedbedrijf HZPC en een aantal groentezaadbedrijven er actief. Zowel de publieke als private bedrijvigheid in de zaaizaadsector worden gerekend tot het formele systeem, waarbij adequate kwaliteitscontrole en certificering uiteraard een vereiste zijn.

Om gericht ondersteuning te kunnen bieden aan al deze verschillende vormen van zaaizaadproductie (informeel/formeel, publiek/privaat), heeft de Ethiopische over-

heid samen met Wageningen Universiteit en Research (WUR) en de Food and Agriculture Organization FAO een *Concept Note Integrated Seed Sector Development* ontwikkeld. Daarin wordt onderkend dat er vier verschillende zaaizaadsystemen zijn (informeel, lokale zaadondernemingen, publiek en privaat) en dat beleid en regelgeving elk van deze vier systemen dient te ondersteunen.

Wetgeving en rechten

Hier valt vooral de nieuwe zaaizaadwet op. Zo wordt daarin aandacht besteed aan verschillende vormen van certificering. *Quality Declared Seed* (QDS) voor de zaaizaadcoöperaties en -bedrijfjes die

Jan van de Haar opereert sinds 2008 vanuit Ethiopië met zijn bedrijf SolaGrow.

binnen een relatief klein gebied hun afzet hebben; het formele controlesysteem voor de overheidsbedrijven en kleinere private bedrijven; en een systeem van interne kwaliteitscontrole voor de topbedrijven.

Onderdeel van de uitwerking van de nieuwe wet zijn *plant breeders rights*. Hierin wordt rekening gehouden met de eisen en mogelijkheden van de verschillende systemen. Enerzijds hebben kleine boeren die zelf de reproductie, lokale uitruil en (op kleine schaal) verkoop van zaaizaad in de hand willen houden belang bij sterke *farmers rights*. Terwijl aan de andere kant het georganiseerde bedrijfsleven zijn variëteiten

bescherm wil zien door *breeders rights*. Op dit moment wordt hard gewerkt om op dit punt een gebalanceerde invulling van de wet te ontwikkelen, die aan beide voorwaarden voldoet. Ethiopië zal waarschijnlijk niet toetreden tot het UPOV-verdrag, maar voor commercieel interessante gewassen wel dezelfde principes aanhangen.

Lokale zaadondernemingen

Samen met vier Ethiopische universiteiten en WUR werkt de Nederlandse ambassade ook aan ondersteuning voor 36 lokale zaadondernemingen. Dit zijn vaak boeren-coöperaties die over het hele land verspreid zaaizaad produceren voor de lokale markt. In het verleden werden deze coöperaties veelal als *outgrowers* voor staatsbedrijven gecontracteerd. Binnen het project wordt ernaar gestreefd dat deze boerengroepen op korte termijn zelf de leiding kunnen nemen over alle aspecten van productie, kwaliteitscontrole en marketing. Een aantal is al op weg om een zelfstandig te worden, terwijl anderen samenwerken met de private sector om gezamenlijk de productie en marketing te ontwikkelen.

Opgedane ervaring in dit project wordt gebruikt in de dialoog met de Ethiopische (regionale) overheid om meer vrijheid te krijgen in de productie en vermarkting van het zaaizaad. In het voorheen communistische Ethiopië is dit nog niet

altijd gemakkelijk. De overheid ziet zaaizaad als een politieke prioriteit en ziet zich genoodzaakt de distributie en soms ook de productie zelf ter hand te nemen.

Tegelijkertijd is het in Ethiopië beleid om de private sector een grotere rol te geven. Tot voor kort was alleen Pioneer Hi-bred met zijn hybride maïsvariëteiten actief in Ethiopië. Sindsdien zijn daar pootgaardappelteler HZPC (via het Nederlands-Ethiopische pootgoedbedrijf SolaGrow) en SeedCo (Zimbabwe) bijgekomen. Ook is het Nederlandse rozenveredelingsbedrijf Olij gestart met een veredelingstak in Ethiopië. Het eveneens Nederlandse bedrijf VCI houdt zich bezig met weefselkweek. Daarnaast is een aantal grotere Ethiopische bedrijven begonnen met de productie van hybride maïszaad.

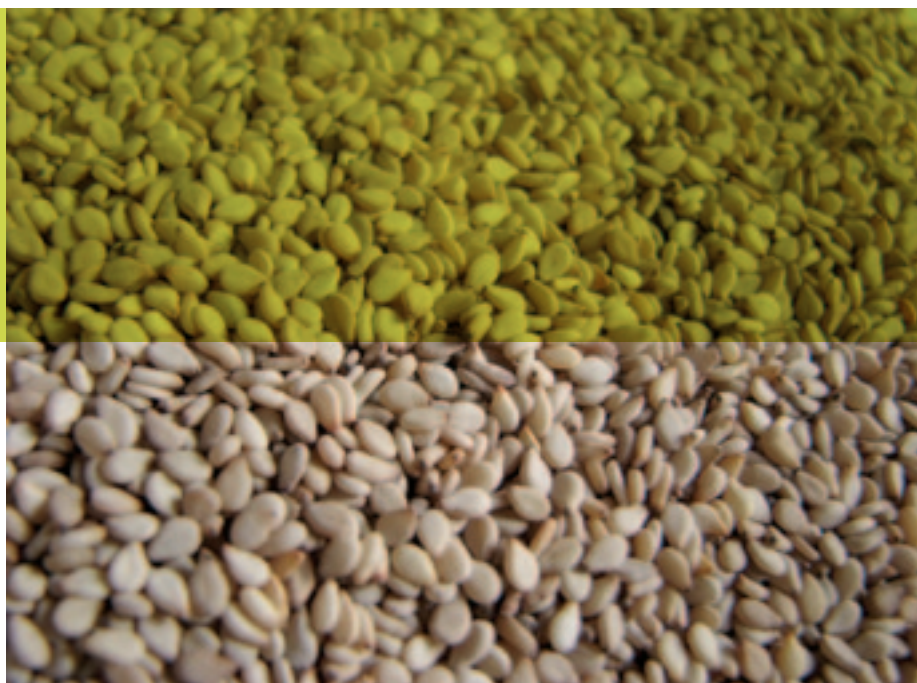
Private sector

Jan van de Haar, voorheen research director van HZPC, is één van de pioniers op dit gebied. Met zijn pootgoedbedrijf SolaGrow startte hij in 2008 in Ethiopië en heeft hij in korte tijd vijf HZPC-variëteiten geregistreerd gekregen. Waar een paar jaar geleden deze registratie nog drie jaar duurde, kan dit sinds kort in één jaar mits de variëteiten buiten Ethiopië al goedgekeurd zijn op meerdere locaties. Van de Haar werkt nu op drie locaties, allemaal boven de 2500 meter hoogte, waar een zo laag mogelijke ziektedruk is.

Aan de marktbehoefte schort het niet. “Soms komt er een op het oog arme boer bij me aan het hek kloppen met 5000 Birr (ongeveer € 250, red.) om pootgoed te kopen. Dit laat zien dat ook in Ethiopië boeren bereid zijn om flink te betalen voor goed zaaizaad.”

Ook Melaku Admasu, de voorzitter van de Ethiopian Seed Trade Association (ESTA), de koepel van private zaaizaadbedrijven, ziet goede mogelijkheden in verdere expansie van de Ethiopische zaaizaadsector. Als general manager van Pioneer Hi-bred ziet hij de behoefte aan hybride maïszaad sterk toenemen: “De afgelopen zes jaar had Ethiopië een economische groei van meer dan 10% en

dat merk je nu ook op het platteland. Dankzij ons apparaat van lokale dealers weten de boeren ons steeds beter te vinden.” Ook vanuit de Ethiopische overheid wordt het bedrijfsleven steeds meer gestimuleerd. Zo krijgen zaaizaadbedrijven in sommige regio's

prioriteit bij de allocatie van land en zijn er goedkope leningen, belasting- en exportvoordelen. De associatie organiseert ook trainingen en handelsmissies naar landen als India en Kenia. “Wat dit betreft kunnen wij leren van deze landen, omdat ze naast grote multinationals ook veel kleine, lokale bedrijven hebben die goed zaad aan relatief kleine boeren verkopen.”

‘Ook in Ethiopië zijn boeren bereid flink te betalen voor goed zaaizaad’

Naast de binnenlandse markt kijken zaaizaadbedrijven ook steeds naar de mogelijkheid voor productie van zaaizaad voor export. Problemen met droogte en risicospreiding zijn hierbij soms een pushfactor, maar ook de verbeterde logistiek en investeringsklimaat in Ethiopië zijn pullfactoren. Om dit potentieel uit te bouwen wordt daarom hard gewerkt aan de regelgeving en capaciteit op het gebied van kwaliteitscontrole en kwekersrecht. Als dit geregeld is, kan Ethiopië wat Melaku Admasu betreft binnen een paar jaar tot de top van Afrikaanse zaaizaadproducenten behoren: “Alle andere omstandigheden zijn in ieder geval optimaal: de bereikbaarheid, binnenlandse vraag, irrigatiemogelijkheden en de aanwezigheid van voldoende vrij land.”

Joep van den Broek

Voor meer informatie: LNV-afdeling Addis Ababa of Joep van den Broek (adviseur Nederlandse ambassade Addis Ababa, joep.vandenbroek@gmail.com).

